

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

ВАЛЕНТЮК Інна Вікторівна

УДК 351.85:379.85

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

КИЇВ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник –

доктор економічних наук, професор

ЛЕБЕДИНСЬКИЙ Юрій Петрович,

Національна академія державного управління при Президентові України.

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, доцент
ТОКОВЕНКО Валерія Володимирівна, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри соціології;

кандидат економічних наук

ЖУЧЕНКО Валентина Григорівна,

Київський університет туризму, економіки і права, заступник завідувача кафедри теорії та практики туризму і готельного господарства.

Провідна установа –

Національний інститут стратегічних досліджень,
відділ регіональної політики,
м. Київ.

Захист відбудеться *6 вересня 2005 р. о 16.00 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.810.02 в Національній академії державного управління при Президентові України за адресою: 03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20, к. 212.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії державного управління при Президентові України (03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20).

Автореферат розісланий *5 серпня 2005 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.В. Жабенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Політичні та соціально-економічні трансформації, які відбуваються в Україні з моменту здобуття нею незалежності, зумовили необхідність пошуку нових наукових підходів щодо визначення місця і ролі державного управління у подальшому розвитку суспільства.

Україна є однією з найбільших держав Європи, геополітичне положення, природні та антропогенні ресурси якої сприяють розвитку національного туризму. Проте значний потенціал туристично-рекреаційних ресурсів ще не є гарантом успішного розвитку туризму. Формування дієздатної туристичної сфери передбачає визначення чітких досконалих механізмів державного регулювання цього процесу. У зв'язку із зазначеним особливою актуальності набуває впровадження таких механізмів державного регулювання, які б сприяли підвищенню якості надання туристичних послуг і задовольняли б усі потреби як вітчизняних туристів, так й іноземних, що сприятиме підвищенню економічної ефективності туризму.

Туристична сфера України здійснює істотний вплив на соціальний та економічний стан держави та її регіонів. Вона не тільки залучає до вироблення туристичного продукту більшість галузей економіки, таких як будівництво, транспорт, зв'язок, комунальне господарство, сільське господарство, легка та важка промисловості, а й стимулює їх розвиток.

Успішний розвиток туризму в державі надає широкі можливості для забезпечення зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць. Завдяки туризму розвиваються місцеві об'єкти та інфраструктура, відроджуються культурні та історичні традиції. Він сприяє покращанню збалансованості економіки, являє собою потужний об'єднуючий фактор щодо досягнення взаєморозуміння між різними мовними і релігійними групами, укріплення національної єдності та культурної інтеграції.

Туризм все частіше відіграє роль індикатора політичних відносин між державами, стабілізатора партнерських відносин на міжнародній політичній арені. Тому, зважаючи на велике значення туризму, держава визначила його одним з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки та культури, сферою реалізації прав і потреб людини, однією з визначальних складових соціально-економічної політики держави і регіонів.

Сучасні умови потребують створення механізмів та технологій, що давали б змогу у повному обсязі вирішити завдання, проголошені державною туристичною політикою. З огляду на це стає актуальною необхідність вдосконалення існуючих механізмів державного регулювання національної туристичної сфери.

В останні роки в Україні посилюється увага вчених та фахівців, які досліджують проблеми розвитку туризму, до формування національної туристичної індустрії, підвищення економічної ефективності туристичної сфери, використання рекреаційних систем тощо. Питання історії виникнення туризму досліджуються в працях В.Антонова-Саратовського, В.І.Бурчакова, В.Г.Герасименка, Т.А.Дьорової, О.В.Лугової, П.М.Слободяна, В.К.Федорченка та інших авторів.

Вагомий внесок у вивчення економічної ефективності туризму здійснили Г.М.Алейнікова, І.Т.Балабанов, А.І.Балабанов, Р.А.Велемєєв, А.Б.Гайдук, В.Г.Герасименко, В.Г.Гуляєв, А.П.Дурович, М.І.Кабушкін, В.М.Козирєв, М.П.Крачило, О.Д.Король, В.І.Нікіфоров, І.І.Ополченів, Т.В.Чернова, Ю.М.Чеботарь, А.Д.Чудновський, І.М.Школа, В.С.Янкевич та ін. Питанням розвитку міжнародного туризму присвячені роботи М.А.Ананьєва, Н.С.Барчукової, С.В.Максименко, О.П.Пузакової, В.А.Честнікової, І.Ю.Фомічева та ін.

Розвиток туристично-рекреаційної діяльності вивчають такі дослідники, як В.Г.Жученко, О.В.Ільїна, В.І.Мацола, В.П.Руденко, В.В.Шмагіна, С.К.Харічков та інші вчені.

Проблеми формування державної туристичної політики аналізуються в роботах А.П.Дуровича, М.І.Кабушкіна, В.І.Цибуха та ряду інших авторів.

Роль державного управління, необхідність створення механізмів державного регулювання, застосування ефективних інструментів державної політики у різних сферах життєдіяльності досліджуються у працях В.Д.Бакуменка, В.М.Вакуленка, З.С.Варналія,

В.С.Воротіна, О.С.Ігнатенка, В.М.Князева, О.Ю.Лебединської, Ю.П.Лебединського, А.В.Мерзляк, О.Г.Мордвінова, Н.Р.Нижник, М.К.Орлатого, Ю.П.Сурміна, В.В.Токовенко та інших учених.

Питання, пов'язані з визначенням місця та ролі державного регулювання розвитку туристичної сфери України, розробляються як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Проте на сучасному етапі ще не доведено залежність рівня розвитку туризму від ефективності державного управління цією сферою економіки; не повністю виявлено вплив механізмів державного регулювання на підвищення соціальної та економічної ефективності туристичної галузі, що є важливим елементом у процесі входження нашої держави на світовий туристичний ринок. Дещо звужено розглядаються питання вибору оптимальних шляхів розвитку національного туризму, організації і регулювання туристичної сфери з боку органів державної влади.

Актуальність проблеми, пов'язаної з удосконаленням організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України, визначила вибір теми, мети, завдання і структуру дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась на кафедрі управління містом Національної академії державного управління при Президентіві України і містить результати наукових досліджень автора, одержаних в процесі реалізації Комплексного наукового проекту “Державне управління і місцеве самоврядування” за темами: “Основні напрямки вдосконалення територіальної організації влади та управління в контексті проведення Адміністративної реформи в Україні” (номер державної реєстрації 0101U003347) і “Визначення соціально-економічних передумов та розробка механізмів залучення територіальних громад до розвитку туризму в Україні” (номер державної реєстрації 0103U006818), в яких автор дисертації була виконавцем.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України, визначення їх ролі в розв'язанні соціально-економічних та культурних проблем в умовах трансформаційної економіки.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- здійснити аналіз вітчизняної й зарубіжної наукової літератури за темою дисертації та стану дослідженості теми в теорії державного управління на основі системного та порівняльного підходів;
- уточнити понятійний апарат, яким оперує туристична сфера, зокрема поняття “туризм”, “туристична політика” та провести порівняльний аналіз дефініцій понять “туристичний” і “туристський”;
- оцінити відповідність нормативно-правової бази України потребам розвитку вітчизняного туризму;
- обґрунтувати теоретико-методологічні основи державного регулювання туристичної сфери, з'ясувати причини недостатньої ефективності її функціонування;
- розкрити суть та принципи дії організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України, запропонувати можливі шляхи їх удосконалення;
- окреслити основні завдання і напрями розвитку національного туризму та дослідити його вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України;
- розробити загальну схему державного регулювання національної туристичної сфери.

Об'єкт дослідження – туристична сфера України.

Предмет дослідження – організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери як засіб реалізації державної туристичної політики України.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що в сучасних соціально-економічних умовах організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери потребують вдосконалення та проведення поглибленого аналізу сучасної практики їх формування й застосування, а впровадження запропонованих теоретичних

положень і практичних рекомендацій, розроблених у процесі дослідження, забезпечить більш раціональний підхід до реалізації державної туристичної політики та вдосконалення всієї системи управління вітчизняним туризмом.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження слугували фундаментальні положення сучасної теорії державного управління, основоположні законодавчі й нормативні акти України, зокрема Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань формування, розвитку та регулювання туристичної сфери.

Для досягнення поставленої в роботі мети застосовувались сучасні методи наукового дослідження, зокрема на основі системно-аналітичного методу здійснено теоретичне узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, що стосуються розвитку туризму.

З метою вирішення окремих завдань використовувались такі методи: статистичного аналізу – для дослідження динаміки, структури й ефективності функціонування туристичної сфери; проблемно-орієнтовний метод – для наукового обґрунтування напрямів вирішення проблем розвитку регіональних туристичних комплексів; компаративний метод – для порівняння розвитку туристичних систем в окремих країнах світу; метод синтезу – при визначенні основних напрямів наукових досліджень з теми роботи, узагальненні вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо застосування механізмів державного регулювання туристичної сфери; SWOT-аналіз – для визначення сильних та слабких сторін, внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на розвиток туризму. Застосовувались також методи комплексного системного аналізу економічних та управлінських явищ і процесів. Сукупність названих методів і прийомів становила методіку дисертаційного дослідження.

Інформаційною базою дослідження слугували аналітичні та статистичні матеріали центральних органів державної виконавчої влади, Національної академії державного управління при Президентові України, науково-методичні огляди та публікації щодо функціонування туристичної сфери, формування й розвитку туристичної політики в періодичних виданнях, матеріалах науково-практичних конференцій і семінарів, а також інші інструктивні та нормативно-правові документи, особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше:

- обґрунтовано доцільність виділення державного регулювання туристичної сфери України в окремий об'єкт наукового дослідження;
- розкрито суть організаційно-економічних механізмів державного регулювання вітчизняного туризму та виявлено взаємозалежність між використанням цих механізмів у туристичній сфері та ефективністю її розвитку;
- здійснено системно-структурний аналіз туристичної сфери і на його основі виявлено та охарактеризовано взаємозалежність між рівнем розвитку туризму та соціально-економічним становищем у державі;
- розроблено загальну схему державного регулювання туристичної сфери України;

уточнено:

- сутність туризму як соціально-економічного явища та дефініції понять “туристичний” та “туристський”;
- класифікацію факторів, що визначають характер і особливості функціонування сучасної сфери туризму;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-термінологічний апарат туристичної сфери, що поповнився низкою понять і термінів, запропонованих автором, зокрема таких, як “державне управління туристичною сферою”, “державне регулювання туристичної сфери”, “туристична політика”, а також на основі комплексного аналізу предмета та об'єкта дослідження розроблено авторську класифікацію туризму за існуючими критеріями;

– визначення шляхів удосконалення системи державного управління вітчизняною туристичною сферою.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що основні теоретичні положення дисертації сприятимуть удосконаленню процесу формування державної політики туристичної сфери України.

Висновки і рекомендації, а також матеріали дисертаційного дослідження були подані в Державну туристичну адміністрацію України і знайшли практичне застосування при розробці Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 рр. (довідка про впровадження № 1.6/08-1095 від 7 жовтня 2004 р.); використовувалися при підготовці навчальних курсів “Організація туристично-екскурсійної діяльності” та “Основи туристичного бізнесу” (довідка про впровадження № 726 від 30 серпня 2004 р.), а також у межах здійснення Комплексного наукового проекту “Державне управління і місцеве самоврядування” за темами: “Основні напрямки вдосконалення територіальної організації влади та управління в контексті проведення Адміністративної реформи в Україні” і “Визначення соціально-економічних передумов та розробка механізмів залучення територіальних громад до розвитку туризму в Україні” (довідка про впровадження № 262 від 5 жовтня 2004 р.)

Рекомендації й пропозиції, сформульовані автором на підставі проведеного в роботі аналізу та виявлені в процесі дослідження теоретичні підходи до державного регулювання туристичної сфери і запропоновані висновки можуть бути використані: у практичній діяльності державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері туризму; у процесі розробки концепції державного управління туристичною сферою України; при складанні навчальних програм, написанні підручників та методичних посібників з державного управління, зокрема державного регулювання туристичної сфери, а також у навчальному процесі Національної академії державного управління при Президентові України та інших вищих навчальних закладів за програмами підготовки магістрів державного управління.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Висновки і результати, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, сформульовані й отримані автором особисто. У процесі одержання наукових результатів не використовувалися ідеї або розробки інших дослідників (В.Вакуленка, О.Куленкової, О.Лебединської, О.Лугової та ін.), у співавторстві з якими були опубліковані окремі наукові праці.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї і положення дисертаційного дослідження доповідались і дістали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, семінарах. Найважливішими з них були: міжнародний науково-практичний семінар “Міське відновлення і економічний розвиток” (м. Одеса, 2001 р.); науково-практична конференція за міжнародною участю “Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз” (м. Київ, 2002 р.); науково-практична конференція за міжнародною участю “Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції” (м. Київ, 2003 р.); міжнародна науково-практична конференція “Проблеми регіональної політики України” (м. Київ, 2003 р.); науково-практична конференція за міжнародною участю “Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління” (м. Київ, 2004 р.).

Результати дослідження обговорювались на методологічних семінарах Національної академії державного управління при Президентові України та на засіданнях кафедри управління містом.

Публікації. Основні положення дисертації відображені у семи друкованих роботах, з них 4 – у фахових виданнях, 2 – у матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок, містить 4 рисунки, 7 додатків. Список використаних літературних джерел (259 найменувань) розміщений на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито сутність і стан наукової проблеми, що досліджується, обґрунтовано вибір та актуальність теми, вказано на зв'язок роботи з науковими напрямками досліджень Національної академії державного управління при Президентіві України; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу і методи дослідження; охарактеризовано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх впровадження та апробації.

У **першому розділі** – *“Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку туристичної сфери України як об'єкта державного управління”* – системно вивчено вітчизняну та зарубіжну літературу стосовно історії туризму, передумов та факторів його розвитку; всебічно проаналізовано наукові праці учених, присвячені дослідженню економічних, соціальних, медичних, правових, географічних аспектів туризму; розглянуто наукові роботи щодо становлення дефініцій державного управління туристичною сферою та механізмів реалізації туристичної політики України.

Поряд із цим зазначається, що сфера державного управління туризмом стала предметом наукового дослідження порівняно недавно, а проблема державного регулювання туристичної сфери практично не вивчалась. Таким чином, рівень наукової розробки механізмів державного регулювання вітчизняного туризму не відповідає сучасним процесам його розвитку та модернізації системи державного управління туристичною сферою України.

Аналіз наукових праць (А.П.Дуровича, М.І.Кабушкіна, В.І.Цибуха та ін.) дав змогу визначити напрями дослідження щодо впровадження якісно нових підходів до управління вітчизняною туристичною сферою як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіонів.

Ґрунтуючись на положеннях теорії управління, економіки, туризму, встановлено, що при розробці концептуальних засад удосконалення системи державного управління туристичною сферою має бути забезпечена чіткість понятійного апарату. Важливим завданням сьогодення є уникнення термінологічної невизначеності як у нормативно-правових документах, так і в науковій літературі при застосуванні таких понять як, “туристичний” та “туристський”.

У процесі дослідження чинної нормативно-правової бази України у сфері туризму встановлено, що не існує єдиного законодавчого регламентування щодо вживання термінів “туристичний” та “туристський”. Так, у Законі України “Про внесення змін до Закону України “Про туризм” в дефініціях вживається як перший, так і другий терміни, зокрема поряд з поняттями “туристичний продукт”, “туристична послуга”, “туристичні ресурси”, “туристичні агенти” вживається словосполучення “міжнародна туристська організація”. У Державній програмі розвитку туризму на 2002-2010 рр., затвердженій постановою Кабінету Міністрів України, трапляється термін “туристичний маршрут”. Водночас у розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про затвердження заходів щодо державної підтримки розвитку молодіжного та дитячого туризму” використовується термін “туристський”: “туристська група”, “туристська поїздка”, “туристський маршрут” тощо.

Аналіз наукових робіт свідчить, що не існує єдиної думки щодо вживання зазначених термінів і серед науковців туристичної сфери. Так, у роботах В.Г.Герасименка, В.Ф.Кифяка, В.І.Мацоли, І.М.Школи та інших авторів вживається термін “туристичний”, а в працях В.К.Федорченка, І.М.Мініч та інших – “туристський”. Окремі дослідники застосовують термін “туристський” до всього, що пов'язано з туристом, а термін “туристичний” – до всього, що стосується діяльності в туризмі, проте наукового обґрунтування такого розмежування не існує. Це, на думку автора, вносить неточність в термінологію туризму, що призводить до неоднозначного, а подекуди й помилкового трактування одних і тих самих понять. Тому у дисертаційному дослідженні запропоновано на законодавчому рівні затвердити єдиний термін – “туристичний”, оскільки він широко використовується у практичній туристичній діяльності та є найбільш прийнятним для вітчизняних споживачів туристичних послуг.

На сучасному етапі в теорії державного управління також чітко не викристалізувались тлумачення понять “державне управління сферою туризму” та “державне регулювання туристичної сфери”. У дисертаційній роботі під державним управлінням сферою туризму розуміється вид діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу на цю сферу шляхом використання повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного розвитку вітчизняного туризму, а також забезпечення реалізації державної туристичної політики.

У свою чергу, державне регулювання туристичної сфери є сукупністю методів державного управління, які передбачають систему заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, що здійснюється державними органами у сфері туризму з метою стабілізації та пристосування вітчизняного туризму до постійних суспільних змін. Державне регулювання є частиною державної туристичної політики і включає в себе систему механізмів з координатії діяльності туристичної сфери.

Зазначено, що сучасний туризм характеризується великою кількістю видів, проте на цей час у наукових роботах не існує його єдиної класифікації.

У розділі автором удосконалено існуючі класифікації туризму за такими критеріями:

- географічною ознакою;
- метою подорожі;
- національною належністю туристів;
- тривалістю перебування у подорожі;
- віковим критерієм;
- способом пересування під час подорожі;
- сезонністю;
- застосуванням транспортних засобів у подорожі;
- використанням засобів розміщення у подорожі;
- кількістю учасників туру.

Чітка та повна класифікація туризму, яка враховує всі особливості сучасної туристичної діяльності, є однією з передумов ефективного застосування організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери.

У процесі дослідження виявлено, що з кожним роком зростає увага до туризму з боку державних та місцевих органів влади. Аналіз нормативно-правової бази виявив, що туристична сфера регулюється нормами як загального, так і спеціального законодавства. Незважаючи на те, що у нашій державі практично сформоване правове поле щодо регулювання туристичної діяльності, існують прогалини у питаннях концептуального визначення туристичної сфери як об’єкта управління, не розроблено методичну основу для ефективного державного регулювання вітчизняного туризму.

У розділі також проаналізовано природно-географічні, соціально-економічні, політичні, демографічні, матеріально-технічні, культурні фактори розвитку туризму в Україні. З’ясовано, що національна туристична сфера являє собою відкриту підсистему, яка органічно взаємодіє з туристичними ринками інших країн світу.

На основі проведеного аналізу визначено, що сучасний стан розвитку туризму не відповідає наявному потенціалу туристичних та рекреаційних ресурсів, низькою є його економічна ефективність. Однією з основних причин такого стану є недостатній рівень теоретичного осмислення ролі державного регулювання туристичної сфери України.

У **другому розділі** – “Аналіз державної політики щодо розвитку туристичної сфери України” – на підставі проведеного дослідження здійснено оцінку сучасного стану вітчизняного туризму, обґрунтовано основні принципи й пріоритети державної туристичної політики, яка є складовою загальнодержавної політики України, розглянуто особливості формування туристичної політики в регіонах.

Встановлено, що, незважаючи на трансформації, які відбуваються в суспільстві, туризм є тією сферою діяльності людини, яка постійно нарощує обсяги виробництва

туристичного продукту. За статистичними даними, результати туристичної діяльності в останні роки можна вважати такими, що свідчать про сталий розвиток цієї сфери та набуття нею позитивних тенденцій. Так, за даними досліджень, приріст потоку іноземних туристів, які відвідали Україну в 2004 р., становить 25% порівняно з 2003 р., а у порівнянні з 2000 р. обсяг в'їзного туризму збільшився у 2,4 раза; на 5% збільшився за цей самий період потік туристів з України за кордон і на 15% – порівняно з 2000 р.; існують позитивні тенденції і у внутрішньому туризмі – зростання на 8% кількості туристів у 2004 р. порівняно з попереднім роком.

У розділі встановлено прямо пропорційну залежність між збільшенням туристичних потоків, підвищенням споживчого попиту і стабілізацією внутрішнього ринку сфери туризму та інших суміжних галузей економіки. Так, досліджено, що у 2004 р. обсяг туристичного споживання товарів та послуг різних галузей економіки зріс на 23% та становить близько 6,6 млрд дол. США. Підвищення попиту на національний туристичний продукт також сприяє зростанню рівня зайнятості населення у сфері послуг та у сфері виробництва споживчих товарів.

Незважаючи на сталий розвиток туристичної сфери, нашій державі необхідно долати жорстку конкуренцію на світовому туристичному ринку. З'ясовано, що причинами цього є: недостатній благоустрій більшості міст з великою кількістю туристично-рекреаційних ресурсів, нерозвинена мережа транспортних магістралей, недостатня пропускна спроможність аеропортів, низький рівень готельних послуг, орієнтація туроператорів та турагентів на виїзний туризм тощо. Аналіз туристично-рекреаційних ресурсів також свідчить, що в Україні тривалість купального сезону менша, ніж у Болгарії, Греції та Іспанії. У процесі порівняння гірських систем було виявлено, що українські Карпати дещо поступаються Альпам. Виходячи із зазначеного постає гостра потреба у виробленні виваженої, стратегічно правильної та ефективної державної туристичної політики, яка б сприяла збільшенню туристичних потоків та подальшому розвитку вітчизняного туризму.

У розділі доведено, що туристична сфера, як і будь-яка інша складова економіки, не існує окремо від держави і суспільства. Встановлено, що формування сфери туризму в усіх розвинутих країнах регулюється державними органами і громадськими організаціями, на які покладена функція розробки туристичної політики держави та вироблення механізмів її реалізації.

Автор виходить з того, що суть туристичної політики полягає у діяльності держави щодо розвитку туристичної індустрії і суб'єктів туристичного ринку, вдосконалення форм туристичного обслуговування громадян і зміцнення на їх основі власного політичного, економічного і соціального потенціалу; вона є одним з видів соціально-економічної політики держави.

Крім того, запропоновано розглядати туристичну політику держави як систему методів і заходів соціального, економічного, політичного, правового, екологічного та культурного характеру, що здійснюються державними органами влади у сфері туризму з метою його регулювання, координації і створення умов для розвитку.

У розділі зазначено, що державна туристична політика реалізується на всій території України. На її основі місцевими органами влади з метою розв'язання існуючих соціально-економічних суперечностей між розвитком економіки регіону і туризму в ньому встановлюються регіональні цілі та завдання, які реалізуються в межах закріплених за ними територій.

Сьогодні до пріоритетів регіональної туристичної політики віднесено просторове спрямування економічної діяльності, розбудова туристичної інфраструктури, стимулювання приватного сектора щодо розміщення підприємств у певних регіонах, система заходів з підтримки розвитку туризму тощо. Реалізація цих пріоритетів має відбуватися у напрямі, що дає змогу визначити привабливість відповідної території для інвесторів та забезпечити фінансову стабільність шляхом збалансування грошових надходжень з видатками.

На певному етапі проведення туристичної політики закономірно виникає потреба у визначенні її дієвості та ефективності з метою з'ясування питань щодо виконання поставлених завдань стосовно розвитку вітчизняної туристичної сфери.

Установлено, що, незважаючи на досягнення, пов'язані з удосконаленням системи управління туризмом, практично всі її елементи функціонують з низькою ефективністю. Це стосується формування та реалізації завдань туристичної політики, визначення шляхів заощадливого використання туристичних та рекреаційних ресурсів, а також представлення вітчизняного туристичного продукту на міжнародній туристичній арені.

Аналізуючи цю закономірність, яка властива досліджуваному об'єкту державного управління, автор наголошує на тому, що дотепер в Україні не склалися система визначення ефективності державної туристичної політики та відповідні механізми її реалізації на різних рівнях.

Обґрунтовуючи це твердження, дисертант у роботі проводить порівняльний аналіз туристичної політики окремих країн світу та особливостей розвитку національної політики у сфері туризму. Його результати свідчать про те, що розвиток туристичної політики нашої держави гальмувався існуючою системою державного управління у сфері туризму, яка була вкрай недосконалою до моменту здобуття Україною незалежності. Доведено, що вихід туристичної сфери з кризи можливий за умови модернізації системи управління цією сферою та її переорієнтації на створення ефективних механізмів державного регулювання вітчизняного туризму.

Зважаючи на це в контексті проблематики дисертаційного дослідження запропоновано формування системи чинників успішної реалізації державної туристичної політики, яка полягає у розробці та впровадженні ефективних організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери.

У третьому розділі – *“Удосконалення механізмів державного регулювання туристичної сфери України”* – розкрито суть, структуру та принципи дії механізмів державного регулювання туризму на національному та регіональному рівнях, обґрунтовано доцільність їх впровадження в практику державного управління цією сферою, а також запропоновано шляхи удосконалення організаційно-економічних механізмів її державного регулювання, вироблено систему інструментів, які сприятимуть ефективній реалізації туристичної політики України.

У розділі доведена необхідність здійснення якісних перетворень у системі управління туристичною сферою шляхом удосконалення організаційно-економічних механізмів державного регулювання.

Аналіз свідчить, що існуючі організаційно-економічні механізми державного регулювання не можуть забезпечити ефективний взаємозв'язок окремих складових туристичної сфери та етапів їх розвитку, не враховують комплексний характер впливу туризму на суспільство. Відсутність відпрацьованих методик, які ґрунтуються на всебічному застосуванні існуючих механізмів державного регулювання, призводить до гальмування розвитку туристичної сфери в цілому та реалізації державної туристичної політики зокрема.

Усе це зумовило формування нових вимог, які ставляться до організаційно-економічних механізмів державного регулювання, зокрема: забезпечення високого ступеня сприйняття нововведень, створення конкурентоспроможної туристичної продукції, досягнення високого для туризму рівня рентабельності, відповідності туристичної сфери системі організації економіки з урахуванням особливостей трансформаційного періоду тощо.

У зв'язку з цим у дисертаційному дослідженні під організаційно-економічними механізмами державного регулювання розуміється єдина система забезпечення взаємопов'язаної діяльності складових туристичної сфери в межах встановленої організаційної структури управління, яка включає в себе розробку комплексних програм розвитку туризму і оптимальне використання туристичних та рекреаційних ресурсів відповідно до вибраних пріоритетів розвитку національного туризму.

До організаційно-економічних механізмів державного регулювання належать розробка державної політики розвитку туризму, узгодженої із загальними пріоритетами розвитку держави

(зовнішньої, економічної, інвестиційної тощо); вироблення та проведення політики щодо територіального розміщення і нарощування туристичного потенціалу регіонів України; впровадження державної системи захисту внутрішнього туристичного ринку шляхом надання суб'єктам туристичної діяльності державних гарантій та інших видів державної підтримки за певними пріоритетами; експертна оцінка туристичного потенціалу окремих регіонів та областей України; покращання організаційної структури на рівні підприємств туристичної сфери з використанням системи пільг та стимулів, орієнтованих на національні інтереси; створення національних систем бронювання, пов'язаних з мережами інших країн; залучення інвестицій, в тому числі іноземних; вирішення питань членства в міжнародних та регіональних туристичних організаціях; розвиток системи наукового забезпечення сфери туризму, підготовка та підвищення кваліфікації туристичних кадрів тощо.

У розділі визначено, що організаційно-економічні механізми являють собою систему стимулів, створених за допомогою певного набору економічних інструментів (ліцензування, стандартизація, сертифікація тощо), для досягнення певної мети, вирішення встановлених завдань чи належного виконання відповідних функцій суб'єктами туристичної діяльності.

У розділі розроблено схему формування організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України, яка наведена на рис. 1.

Рис. 1. Схема формування організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України

На основі проведеного аналізу автором визначено, що сучасні форми організації туризму характеризуються взаємодією численних туристичних організацій як на мікро-, так і на макрорівнях, що діють у національних та міжнародних межах. Сфера туризму являє собою надзвичайно складний механізм як з технічного, так і з організаційного погляду. Туристичні регіони відзначаються складною організаційною структурою, зумовленою взаємодією національних підприємств туристичної галузі з підприємствами традиційних секторів (транспорт, промисловість, сільське господарство тощо).

Результати дослідження свідчать, що універсальних й оптимальних моделей державного регулювання туризму не існує. У кожній країні та регіоні накопичено індивідуальний досвід управління, а отже, застосування й адаптація різних систем управління мають здійснюватися після їх ретельного вивчення й аналізу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на теоретичному і практичному рівнях вирішено актуальне наукове завдання щодо обґрунтування необхідності застосування удосконалених організаційно-економічних механізмів державного регулювання національного туризму. Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дали можливість зробити відповідні висновки й внести певні пропозиції.

1. Усебічний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, присвячених проблемам державного регулювання туристичної сфери, свідчить, що вони належать до найважливіших управлінських та організаційних проблем, які на сьогодні характеризуються недостатнім рівнем вивчення і розв'язання яких зумовлює необхідність ґрунтовних та комплексних досліджень.

2. На основі докладного вивчення існуючих положень теорії державного управління в роботі здійснено аналіз понять “державне управління сферою туризму”, і “державне регулювання туристичної сфери”. Наведено визначення цих понять. Під першим з них розуміється процес здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, суттю другого є застосування системи методів державного управління, що здійснюються державними органами влади з метою стабілізації та пристосування вітчизняного туризму до постійних суспільних змін. Запропоновано метод узгодження вживання дефініцій “туристичний” та “туристський” шляхом затвердження на законодавчому рівні єдиного терміна – “туристичний”.

Розроблено авторську класифікацію туризму за певними критеріями, яка враховує специфіку туристичної діяльності сучасності.

3. Вивчення нормативно-правової бази туристичної сфери дає підстави зробити висновок, що основою правового регулювання туристичної сфери України є Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про туризм”, який визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України у сфері туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Проте виявлені певні неузгодженості у нормативно-правових актах щодо регулювання вітчизняного туризму, визначення ключових понять та термінів, процесу організації туристичної діяльності, формування ефективного ринку туристичних послуг тощо.

Розв'язання існуючих суперечностей стосовно регулювання туристичної сфери має здійснюватися шляхом перегляду норм чинного законодавства, внесення змін до нього та прийняття нових редакцій законів України “Про туризм”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про місцеве самоврядування в Україні” тощо.

4. Доведено, що сучасна трансформація, яка відбувається у державі, вимагає нових наукових підходів до такого багатогранного явища, яким є туризм. Існуюча теоретична і методологічна база туризму подекуди не здатна вирішити проблеми, які постали в умовах масштабних змін у суспільстві.

Встановлено, що розробка нових підходів до розвитку туризму України неможлива без участі держави, оскільки він включає в себе більшість видів діяльності людини.

З'ясовано, що держава, маючи великі можливості впливу на туризм, може заохочувати або стримувати розвиток тих чи інших відносин у туристичній сфері, відігравати як прогресивну, так і регресивну роль.

На сьогодні великого прикладного значення набуває проблематика, пов'язана з підвищенням ефективності організації та діяльності системи державного управління туризмом. З наукових позицій пояснення природи та сутності державного управління туристичною сферою передбачає його дослідження як системи та процесу у взаємодії з навколишнім соціально-економічним та політичним середовищем.

5. Обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку туристичної сфери досить складно визначити організаційно-економічні засади побудови раціональної системи державного управління туризмом, оскільки необхідно більш чітко розмежувати компетенції та відповідальності органів державного управління сферою туризму, оптимізувати існуючі механізми державного регулювання, а також визначити межі впливу держави на розвиток вітчизняного туризму, адже сучасні умови характеризуються поєднанням ринкових механізмів регулювання з державними.

За результатами вивчення структурних елементів системи державного управління туризмом встановлено, що основними вимогами до неї є забезпечення взаємодії всіх елементів управлінської структури та прозорості прийняття управлінських рішень; здійснення функцій прогнозування і стратегічного планування як однієї з основних вимог ефективною туристичної політики; покращання якості управління на всіх стадіях розвитку туризму.

6. Базою розвитку туризму є туристично-рекреаційні ресурси, які представляють комплекс природних, соціально-економічних, культурно-історичних та інших елементів певних територій, які мають певні властивості щодо задоволення туристичних потреб. Проте доведено неефективність їх використання, а подекуди і повне знищення невідновлюваних природних об'єктів, що зумовлює необхідність державного регулювання цих процесів. Зважаючи на викладене вище постала потреба встановити на державному рівні нові гранично допустимі норми використання туристично-рекреаційних ресурсів.

7. На сьогоднішній день темпи зростання якісних та кількісних показників туризму свідчать про підвищення добробуту населення країни, адже туристичний ринок відображає більшість процесів, які відбуваються в державі.

Установлено, що для подальшого розвитку вітчизняного туризму потрібно:

- створити розгалужену інфраструктуру туризму, яка б задовольняла всі потреби осіб, що подорожують;
- провести диверсифікацію асортименту туристичних послуг та підвищити якість обслуговування туристів;
- визначити пріоритетні види вітчизняного туризму з урахуванням існуючих ресурсів та традицій народу і спрямувати фінансові потоки на їх розвиток;
- забезпечити сприятливий інвестиційний клімат і розробити оптимальні форми залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у туристичну сферу;
- активно залучати приватний сектор до туристичного бізнесу;
- сформувати висококваліфікований кадровий корпус туристичної сфери;
- розробити дієву державну туристичну політику та механізми її реалізації.

8. Становлення національного туризму паралельно з існуючими суспільними змінами зумовлює складність та неоднозначність формування туристичної політики держави. Суперечливість цього процесу пояснюється недосконалістю законодавчої та

нормативно-правової бази, відсутністю ефективних механізмів державного управління цією сферою, протистоянням державному регулюванню окремих суб'єктів туристичної діяльності.

Автором визначено, що туристична політика має базуватися на застосуванні вдосконалених механізмів державного регулювання, які вимагає сьогодення. Тільки в умовах ефективного державного регулювання можливе забезпечення ринку високоякісними послугами туризму.

Важливою умовою розвитку туризму як визначального фактора модернізації економіки й стабілізації соціальної обстановки є участь держави у формуванні сприятливої атмосфери для розвитку туризму, патруванні розвитку базових галузей, участі в інвестиційній діяльності і розвитку матеріально-технічної бази.

9. Доведено, що існуючі організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери, які покликані забезпечувати реалізацію цілей та завдань туристичної політики, потребують удосконалення. Пропонується переглянути їх суть з погляду економічної доцільності та об'єктивних можливостей щодо подальшого розвитку вітчизняного туризму.

Установлено, що механізми державного регулювання виступають як єдина система забезпечення взаємопов'язаної діяльності складових туристичної сфери в межах певної організаційної структури управління, яка включає в себе розробку комплексних програм розвитку туризму і оптимальне використання туристичних та рекреаційних ресурсів відповідно до обраних пріоритетів розвитку національного туризму.

Удосконалені організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери є складовою механізмів регулювання і включають запропоновані в роботі інструменти стратегічного планування, урахування факторів ринкового середовища, формування принципів, функцій управління й методів їх реалізації, організаційну структуру управління вітчизняним туризмом. Всі перераховані елементи розглядаються в роботі у системному взаємозв'язку.

Таким чином, запропоновані організаційно-економічні механізми державного регулювання мають такі характеристики: відповідність системі і організації структури управління, забезпечення стійких і оптимальних зв'язків між складовими сфери туризму, узгоджене прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління, динамічне і гнучке управління туристичною сферою та її координація, швидке реагування на зміни, що відбуваються у туристичній сфері та в суспільстві в цілому.

10. Виявлено, що деякі аспекти досліджуваної проблеми потребують подальшого теоретичного вивчення і практичної реалізації, зокрема:

- полегшення доступу туристичних підприємств до кредитних ресурсів;
- посилення взаємодії органів державної влади з громадськими організаціями в сфері туризму;
- підвищення рівня зайнятості місцевих жителів шляхом створення нових робочих місць на підприємствах туристичного бізнесу;
- зменшення бар'єрів входу суб'єктів туристичної діяльності до туристичної сфери;
- посилення системи примусу дотримання державних екологічних стандартів тощо.

Подальші дослідження в предметній сфері мають здійснюватися за напрямками розвитку й застосування одержаних результатів і висновків до вдосконалення існуючих механізмів державного регулювання туризму України та формування конкурентоздатного національного туристичного продукту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Валентюк І.В. Туризм як галузь господарського комплексу України // Упр. сучасн. містом. – 2001. – № 10-12 (4). – С. 60-64.

2. Валентюк І.В. Формування та реалізація державної туристичної політики в Україні // Зб. наук.пр. УАДУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 68-76.

3. Валентюк І.В. Інструменти реалізації політики у сфері туристичних послуг // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХРІДУ УАДУ “Магістр”, 2002. – № 2 (13): У 2 ч. Ч. II. – С. 179-183.

4. Вакуленко В.М., Валентюк І.В. та ін. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід: Монографія / За заг. ред. Ю. Лебединського, В. Вакуленка, І. Валентюк та ін. – К.: Вид-во К.І.С., 2003. – 176 с. – Авторські: с. 4-5, 8-16.

5. Валентюк І.В. Організація роботи голови районної державної адміністрації. / За ред. В.М. Князева, Ю.П. Лебединського. – К.: Вид-во РВПС України НАН України, 2003. – 391 с. – Авторські: с. 6-13.

6. Валентюк І.В. Туризм як засіб міждержавної інтеграції // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали наук.-практ. конф. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. –Т.2. – С. 238-239.

7. Валентюк І.В. Національний туризм та його розвиток в умовах глобалізації // Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції: Матеріали наук.-практ. конф. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2003. – Т.2. – С. 399-401.

АНОТАЦІЇ

Валентюк І.В. Організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національна академія державного управління при Президентові України. – Київ, 2005.

У дисертації концептуально обґрунтовано теоретико-методологічні та прикладні основи організаційно-економічних механізмів державного регулювання туристичної сфери України як самостійний, перспективний напрям наукового дослідження; розглянуто ефективність застосування зазначених механізмів на національному та регіональному рівнях. Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення існуючих організаційно-економічних механізмів державного регулювання та шляхів їх застосування. Узагальнено наявні підходи до державного регулювання туристичної сфери та результати досліджень з даної проблематики.

Досвід модернізації системи управління вітчизняною сферою туризму свідчить про необхідність посилення уваги до державного регулювання цієї сфери як у теоретичному, так і в практичному аспектах. При цьому передусім мають бути теоретично осмислені проблеми формування туристичної політики України. Важливим фактором упровадження державної політики щодо підтримки туризму є встановлення взаємозв'язків між центральними органами влади, що відповідають за розвиток туризму, та органами місцевого самоврядування.

Систематизовано й узагальнено поняття державного регулювання туристичної сфери як однієї з категорій науки державного управління, що включає в себе систему заходів, які здійснюються державними органами у цій сфері з метою подальшого її розвитку; визначено сутність цього поняття, а також сутність організаційно-економічних механізмів державного регулювання туризму, що базується на принципі орієнтації на попит безпосередніх споживачів туристичних послуг та задоволення їхніх потреб.

Розроблено можливі шляхи вдосконалення згаданих механізмів, визначено їх структуру. Обґрунтовано перспективні напрями досліджень проблематики державного регулювання туристичної сфери з метою вироблення єдиних методологічних підходів щодо подальшого розвитку вітчизняного туризму.

Ключові слова: туризм, туристична сфера, державне управління, державне регулювання, механізми державного регулювання, організаційно-економічні механізми, індустрія, туристична політика, туристичні ресурси, інструменти державного регулювання.

Валентюк І.В. Организационно–экономические механизмы государственного регулирования туристической сферы Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Национальная академия государственного управления при Президенте Украины. – Киев, 2005.

В диссертации концептуально обоснованы теоретико-методологические и прикладные основы организационно-экономических механизмов государственного регулирования туристической сферы Украины как самостоятельное, перспективное направление научного исследования; рассмотрена эффективность применения указанных механизмов на национальном и региональном уровнях. Сформулированы практические рекомендации по усовершенствованию существующих организационно-экономических механизмов государственного регулирования и путей их применения. Обобщены существующие подходы к государственному регулированию туристической сферы и результаты исследований по данной проблематике.

Установлено, что проблема изучения туризма имеет междисциплинарный и многоаспектный характер. В научной литературе выделяются экономические, социальные, исторические, медицинские, правовые, географические аспекты исследования туризма как социального явления. Однако теоретическая разработка многих из этих аспектов имеет фрагментарный и дискуссионный характер. Практически выпал из поля зрения исследователей управленческий подход к рассмотрению туризма.

Доказана необходимость уточнения понятийного аппарата туристической сферы относительно разработки научных основ механизмов государственного регулирования этой сферы, предложен ряд уточненных понятий, осуществлена классификация туризма по видам согласно существующим критериям.

В процессе исследования нормативно-правовой базы, которая регулирует туристическую сферу Украины, обосновано, что туристическое законодательство призвано содействовать созданию конкурентоспособного национального туристического продукта, обеспечивать на этой основе комплексное развитие регионов при условии сохранения экологического равновесия и культурного наследия, вхождение национального туризма на мировой туристический рынок. Доказано, что, несмотря на наличие в нашем государстве практически сформированного правового поля, регулирующего туристическую деятельность, существуют пробелы относительно концептуального определения туристической сферы как объекта управления, не разработана методическая основа эффективного государственного регулирования отечественного туризма.

Обосновано, что успешное развитие национального туризма оказывает огромное влияние на такие ключевые секторы экономики, как транспорт и связь, торговля, сельское хозяйство, производство товаров народного потребления и др. Таким образом, создание развитой туристической индустрии способствует эффективному социальному, экономическому и культурному развитию как страны в целом, так и ее регионов.

Показано, что для успешного функционирования сферы туризма, а также эффективного управления этой сферой следует иметь четкое представление о задачах и направлениях развития туризма как в стране в целом, так и в регионах. Прежде всего к задачам государственного регулирования следует отнести достижение оптимального экономического, экологического и социально-культурного воздействия туризма на общество.

Выявлен ряд малоисследованных аспектов, касающихся механизмов государственного регулирования туристической сферы, разработаны теоретические и практические рекомендации относительно применения методов и подходов к формированию национальной туристической политики как одной из составляющих общегосударственной политики Украины.

Особое внимание в диссертации уделено системе государственного управления туристической сферой, функционирование которой характеризуется как целенаправленное использование органами государственной власти и органами местного самоуправления механизмов регулирования туризма и ориентация их на решение социально-экономических и культурных задач, определяемых потребностями жизнеобеспечения общества. В этой связи сделан ряд предложений практического характера, направленных на повышение эффективности функционирования структурных элементов системы управления туристической сферой. Акцентируется внимание на том, что эффективное функционирование упомянутой системы может быть обеспечено за счет повышения действенности организационно-экономических механизмов государственного регулирования органами власти.

Анализ современного состояния развития сферы туризма дал возможность сделать вывод о нерациональном использовании туристического потенциала, а также определить факторы, которые тормозят развитие туризма. Одним из наиболее значительных факторов, который отрицательно влияет на этот процесс, является низкий уровень развития материально-технической базы и неэффективность механизмов государственного регулирования.

Сделан вывод о необходимости координированного управления сферой туризма и более эффективного ее государственного регулирования, определены приоритеты дальнейшего развития национального туризма, основными из которых являются реконструкция и модернизация существующей материальной базы туризма и совершенствование организационно-экономических механизмов государственного регулирования.

Теоретические выводы и предложения, содержащиеся в диссертации, могут быть использованы органами государственной исполнительной власти и органами местного самоуправления при разработке и реализации планов, программ и прогнозов развития туристической сферы как на национальном, так и на региональном уровнях, и кроме того, высшими учебными заведениями при подготовке магистров государственного управления.

Ключевые слова: туризм, туристическая сфера, государственное управление, государственное регулирование, механизмы государственного регулирования, организационно-экономические механизмы, индустрия, туристическая политика, туристические ресурсы, инструменты государственного регулирования.

Valentyuk I. Organization and economic mechanisms of State regulation of tourism sphere in Ukraine". – Manuscript.

Dissertation for degree of candidate of science in Public administration, in the specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – National Academy of Public Administration Office of the President of Ukraine. – Kyiv, 2005.

The dissertation elucidates theoretic-methodological and applied fundamentals of organization and economic mechanisms of state regulation in the tourism sphere in Ukraine as an independent and challenging direction for further independent research; examines the effectiveness of the mentioned mechanisms deployment both at the national and regional levels. The useful recommendations on current organization and economic mechanisms of state regulation improvement as well as the ways of their employment have been formulated. It summarizes the current approaches and research results on the studied topic.

The experience in modernization of the national tourism sphere testifies the necessity of paying more attention to the state regulation in the tourism field both theoretically and practically. The first step here should be the theoretical comprehension of tourism policy development issues in Ukraine. An important factor of tourism policy implementation is establishment of feedback between central government authorities dealing with tourism issues and local self-government bodies.

It systemizes and summarizes the term of state regulation in the tourism sphere as one of the categories in public administration science; defines its essence which includes the system of activities performed by government authorities in the sphere of tourism aimed on its further development; explains the essence of organization and economic mechanisms of state regulation which are based on the principle of orientation on demand of direct tourism services consumers' and satisfaction of their needs.

The work defines the possible ways for improvement of organization and economic mechanisms of state regulation in the tourism sphere have been designed as well as their essence and structure. It formulates the perspectives for research directions in the issue of state regulation in the tourism sphere aimed to develop common methodological approaches for further development of the national tourism industry.

Key words: tourism, sphere of tourism, public administration, state regulation, state regulation mechanism, organization and economic mechanisms, industry, tourism policy, tourism resources, instruments of state regulation.

Підписано до друку 29.07.2005.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Тираж 100 прим. Обл.-вид. арк. 1,42.
Ум.-друк.арк. 1,16. Гарн. Таймс.